

Andrea Camilleri

Un Nadal amb Montalbano

Traducció de Pau Vidal

ANDREA CAMILLERI

Un Nadal amb Montalbano

Traducció de Pau Vidal

Edicions 62

Barcelona

Títol original: *Gli arancini di Montalbano*
© 2018 Sellerio Editore, Palermo

Aquest llibre ha estat traduït gràcies a una subvenció del Ministeri
d'Assumptes Exteriors i de la Cooperació Internacional italià.

Questo libro è stato tradotto grazie a un contributo del Ministero
degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale italiano.

*La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.
La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i
de les nostres llibreries.*

*En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.
A Grup62 agràim que ens ajuden a donar suport així a l'autonomia creativa d'autors i autors perquè
puguin continuar desenvolupant la seva funció.*

*Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar
algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per
telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.*

Primera edició: novembre del 2024

© de la traducció: Pau Vidal Gavilán, 2024

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.edicions62.cat

Fotocomposició: Grup62

DIPÒSIT LEGAL: B. 18.939-2024
ISBN: 978-84-297-8203-5

TAULA

L'assaig general	7
La pobra Maria Castellino	21
El gat i la cadenera	45
Afirma Pessoa	61
Un cas d'homonímia	75
En Catarella resol un cas	91
El joc de les tres cartes	109
Bocins de cordill que no es poden aprofitar	123
Referèndum popular	139
En Montalbano diu que no	159
Amor i Germanor	169
Segrest	193
Parlem de milers de milions	211
Tal com va fer l'Alícia	225
La revisió	241
Una bona dona de sa casa	257
«Salvo estimat...», «Livia meva...»	271
Una versió de Manzoni	287
Una mosca caçada al vol	305
Els arancinis d'en Montalbano	327

L'ASSAIG GENERAL

Era realment una nit horrible; ratxes d'un vent enfurit s'alternaven amb ruixats curts però tan violents que semblava que volguessin traspasar les teulades. En Montalbano feia poca estona que havia tornat a casa, cansat perquè havia estat un dia feixuc, mentalment esgotador. Va obrir la porta que donava al porxo: la mar s'havia menjat la platja i ja gairebé fregava la casa. Amb aquell mal temps el millor era dutxar-se i ficar-se al llit a llegir. Entesos, però a llegir què? Ell era perfectament capaç de perdre una hora triant el llibre amb què passaria la nit i compartiria els últims pensaments. D'entrada, calia decidir quin gènere s'adaptava millor a l'humor del moment. Un assaig històric sobre els esdeveniments del segle, per exemple? Alerta: amb la fallera dels diversos revisionismes et podies trobar un text que t'expliqués que Hitler en realitat l'havien pagat els jueus per convertir-se en víctimes i que tot el planeta els compadís. Llavors ja et posaves nerviós i no aclucaves l'ull. Una novel·la negra? Sí, però de quines? Potser la més indicada per a l'ocasió seria una d'anglesa, preferiblement escrita per una dona, amb tots aquells envitricolls d'estats d'ànim però que al cap de tres pàgines ja te n'atipes. Va estirar la mà per agafar-ne una que encara

no havia llegit i al mateix moment va sonar el telèfon. Merda! S'havia descuidat de trucar a la Livia, segur que era ella que devia estar amoïnada. Va despenjar.

—Hola? Que parlo amb el comissari Montalbano?

—Sí, qui el demana?

—Soc en Genco Orazio.

Què li devia voler en Genco Orazio, un lladre de pisos que vorejava la setantena? A ell aquell pispa que no havia comès mai de la vida ni el menor acte de violència li era simpàtic, sentiment que el destinatari captava.

—Ah, què hi ha, noi?

—Hauria de parlar amb vostè, mestre.

—És important?

—La veritat, no l'hi sé dir. És una cosa estranya, no la veig clara. Però diria que val més que ho sàpigui.

—Vols passar tu per aquí?

—Sí.

—I com vindràs?

—Amb bici.

—Amb bici? A part de la pulmonia que agafaràs, m'arribaràs a qui sap quina hora.

—Llavons com ho fem?

—Tu des d'on em truques?

—De la cabina tocant al monument als caiguts.

—Doncs espera'm aquí, que almenys estaràs a cobert. Agafo el cotxe i pujo. No et moguis, no hi estaré més d'un quart.

Va trigar una miqueta més perquè abans de sortir va tenir la pensada de preparar un termo de cafè ben calent. Assegut al seient de l'acompanyant, l'Orazio Genco se'n va prendre un got de plàstic sencer.

—Al final havia agafat fred.

Satisfet, va fer petar la llengua.

—Ara un cigarret ja seria...

En Montalbano li va allargar el paquet i li va donar foc.

—Res més? Suposo que no m'has fet pujar fins aquí perquè et venia de gust un cafè i un cigarret, oi, xato?

—Comissari, jo aquesta nit hai sortit a pensar.

—Doncs ara t'hauré de detenir.

—No, que no ho hai dit bé: aquesta nit tinia intenció de pensar.

—I ho has deixat córrer?

—Doncs sí.

—Com és?

—A vere si m'explico. Fins no fa gaires anys, solia baixar a treballar a les torretes de la platja, quan arribava el mal temps i quedaven buides. Però ara ja no.

—Per què no?

—Perquè els amos ja no marxen. Ara hi viuen tot l'any; amb el cotxe es planten a qualsevol puesto en un moment... Per això ara treballa tant a la platja com al poble, m'és indiferent.

—I aquesta nit què tocava?

—Poble. Coneixeu el taller d'en Giugiù Loreto, el mecànic?

—El de la carretera de Villaseta? Sí.

—Doncs a la planta de sobre hi ha dos pisos.

—Però si allò és un barri de gent pobra! Què te'n volies endur, un televisor en blanc i negre esgavellat?

—Peri's, comissari. Vostè sap qui viu en un dels dos pisos? En Tanino Bracceri, hi viu. Que estic segur que vostè coneix.

Oi tant que sabia qui era, en Tanino Bracceri! Un cinquantí de cent quilos de merda i greix ranci que, en comparació, una truja d'engreix semblaria un model de passarella. Un escanyapobres malparit que deien que de vegades cobrava en espècies, concretament en infants, tant li feia nen com nena, pobres desgraciats fills de les víctimes d'aquell paio. En Montalbano encara no l'havia pogut enxampar, cosa que li hauria encantat però ningú l'havia denunciat mai. La pensada de l'Orazio Genco d'entrar a robar a casa d'en Tanino Bracceri va rebre l'aprovació incondicional del guardià de l'ordre i de la llei, el respectable comissari Salvo Montalbano.

—I per què t'has fet enrere? No crec que t'hagués pas arrestat, jo.

—Jo sabia que en Tanino es fica al llit cada dia a les deu en punt. I que al pis de davant hi viuen una parella de vells que no surten mai de casa. Fan una vida molt retirada. Tots dos jubilats. Di Giovanni, es diuen. Per això jo anava ben tranquil, perquè a més a més sé que en Tanino s'infla de somnífers per poguer dormir. Quan hai arribat a baix al carrer m'hai esperat una mica, però amb aquest mal temps no passava ni una ànima, per aixòs hai obert el portal del costat del taller i de seguida hai pogut entrar. L'escala era a les fosques. Hai encès la llinterna i hai pujat sense fer soroll. Un cop al replà hai tret l'instrumental. I llavors m'hai fixat que la porta del pis del matrimoni Di Giovanni no estava tancada, només ajustada i prou. M'hai imaginat que se'n devien haver descuidat. Me feia patir, perquè amb la porta oberta ves que no em poguessin sentir. Llavors m'hi hai acostat a tancar-la silenciosament i hai vist un paperet enganxat, un d'aquells que hi posen «torno de seguida» o una cosa d'aquestes.

—I què deia?

—Ara no me'n recordo. Només una paraula, m'ha quedat: general.

—El senyor que hi viu, en Di Giovanni, és un general?

—Ni idea, podria ser.

—Què més?

—Ja la tinia agafada per tancar amb tota suavitat, però la temptació era massa forta. El rebedor estava a les fosques, i el menjador i la sala d'estar també. Però el dormitori no. Quan m'hi hai acostat... quin ensurt. Hi havia una senyora major estirada al llit i vestida de cap a peus. Morta.

—Com has sabut que era morta?

—Tinia les mans creuades aixins sobre el pit i un rosari entre els dits. I al cap li havien posat un mocador de coll perquè no se li obrís la boca. També tinia els ulls tancats. Però esperi's que ara ve la més bona. Als peus del llit, un senyor assegut en una cadira, d'esquena a mi. Plorant, pobret. Devia ser el marit.

—Nano, has estat de pega, què hi farem. El pobre home feia la vetlla a la seva dona.

—Sí, és clar. Però tot d'un plegat ha agafat una cosa que devia tenir a la falda i se l'ha posada contra el front. Era una pistola, comissari.

—Òstima. I tu què has fet?

—Doncs no sabia si tinia de fer alguna cosa o no, però per sort ell mateix ha semblat que s'ho repensava i ha dixat caure el braç, potser és que a l'últim moment no s'hi ha vist en cor. Llavorens jo hai reulat fins al rebedor, d'esquena, sense fer soroll i hai sortit clavant un bon cop de porta, aixins almenys durant una estona li passarien les ganes de matà's. I hai corregut a trucar-lo a vostè.

Sense dir res, en Montalbano va començar a rumiar.

A aquelles altures era probable que l'home ja s'hagués engegat el tret. O potser encara s'ho estava pensant, decidint si es quedava en aquest món o no. Va prendre una decisió i engegà el cotxe.

—On se n'anem? —demanà l'Orazio Genco.

—Al taller d'en Giugiù Loreto. La bicicleta on la tens?

—No pateixi, lligada en un fanal.

Quan van ser davant del taller, en Montalbano va aparcar.

—El portal l'has tancat tu?

—Sí, sí, quan hai vingut a trucar.

—Veus cap llum encès?

—No, diria que no.

—Molt bé, doncs ara saps què farem? Tu baixes, tor-
nes a obrir el portal, entres i puges a veure què ha passat.
I sobretot, vegis el que vegis, que no et senti ningú.

—I vostè?

—Jo em quedo a vigilar.

A l'Orazio, que el comissari li fes la guàrdia li va fer tanta gràcia que les riallades es van convertir en un atac de tos. Quan li va haver passat va baixar, travessà el carrer, va obrir el portal en un tres i no res i el va tancar darrere seu. Ara ja no plovia, però el vent bufava més fort. El comissari va treure el tabac. Al cap de deu minuts encara no, l'Orazio va tornar a sortir, tancà el portal, travessà el carrer corrents i es ficà al cotxe. Tremolava, però no pas de fred.

—Némon.

En Montalbano va engegar.

—Què ha passat?

—Se m'han posat per corbata.

—Com és això?

—Quan m’hai acostat a obrir la porta...

—El paper encara hi era?

—Sí, sí. Doncs aixòs, que entro i ho trobo tot com abans, l’únic llum encès era el del dormitori. M’hi acosto i... La senyora morta, mestre, ja no era morta!

—Què dius ara?!

—Lo que sent. Ara el mort era el senyor, el general. Estirat al llit igual que ella, amb el rosari als dits i el mocador al cap.

—T’has fixat si hi havia sang?

—No, no, la cara semblava neta.

—I la dona, l’exmorta, què feia?

—Estava assentada a la cadira als peus del llit, plorant, i s’apuntava la pistola al front.

—No em deus estar aixecant la camisa, oi, nano?

—Per què ho tindria de fer?

—Va, que et porto a casa. La bicicleta deixa-la estar, que fa fred.

Un matrimoni gran té potestat de fer a casa seva, de nit, el que li passi per la barretina? Disfressar-se d’apatxes, caminar de quatre grapes, penjar-se del sostre de cap per avall? Per descomptat. Llavors? Si l’Orazio Genco no hagués estat tan tafaer ell no n’hauria sabut res, d’aquesta història, i hauria dormit ben tranquil les tres hores de son que li quedaven en comptes de regirar-se al llit tota l’estona, com ara, renegant i posant-se cada cop més neguitós. No hi havia res a fer. Ell, quan alguna cosa no quadrava, reaccionava igual que l’Orazio Genco davant d’una porta ajustada: hi havia d’entrar i descobrir el què i el perquè. Quin era l’objectiu d’aquell cerimonial?

—Fazio! Al meu despatx immediatament! —va dir només d'entrar a comissaria. El dia s'havia llevat encara pitjor que la nit, rúfol i fred.

—En Fazio no hi és, mestre —va dir en Gallo entrant al seu despatx.

—On para?

—Ha anat a veure un dels Sinagra que han pelat aquesta nit. Que ja es veia venir, també. Ja sap com va, ara li toca a una família, ara a l'altra.

—I l'Augello també?

—Sí senyor. Aquí només hi som en Galluzzo, en Catarrella i jo.

—Escolta una cosa, tu el taller d'en Giugiù Loreto saps on para?

—Sí senyor.

—A la planta de sobre hi ha dos pisos. En un hi viu en Tanino Bracceri, a l'altre una parella gran. Necessito tota la informació possible. Ves-hi ara mateix.

—Aviam, ell es diu Andrea Di Giovanni, de vuitanta-quatre anys, és jubilat, nascut a Vigata. Ella, Emanuela Zaccaria, de Roma, vuitanta-dos anys, també jubilada. No tenen fills. Fan una vida retirada però sense privacions perquè tot l'edifici és propietat d'ell, el seu pare l'hi va deixar en herència. El pis d'en Tanino Bracceri ja no perquè l'hi va vendre, però el que ocupen ells i el local on hi ha el mecànic són seus. Vivien a Roma, i ara fa quinze anys que van venir aquí.

—Ell era general?

—Qui?

—Com que qui? Ell, el senyor Di Giovanni. Era un general?

—I ara! Tots dos eren actors. En Giugiù m'ha dit que tenen la sala plena de fotos de teatre i de cinema. Li van explicar que havien treballat amb els actors de més anomenada, però sempre fent de, un moment que m'ho he apuntat, de secundaris.

Assajaven, doncs, això era evident. O potser repassaven escenes antigues de ves a saber quan. Potser la que havia tingut més èxit, la que els havien aplaudit més... No, no, fuig, no podia ser: l'intercanvi de papers no tenia lògica. Però bé hi havia d'haver una explicació, i ell la volia saber. Quan en Montalbano ficava la banya en una cosa havia d'arribar fins al final. Ja calia que trobés una bona excusa per anar-hi a parlar.

La porta va rebotar violentament contra la paret i el commissari va fer un bot. Reprimir l'impuls homicida li va costar déu i ajut.

—Nano, quantes vegades t'haig de...

—Demano perdonança, menstre, és que m'ha fugit de la mà.

—Què hi ha?

—Ha vingut en Genico Orazio, el lladre, que vol parlar personalment en persona amb vostè. Potser es vol alliberar.

—Es diu lliurar, rei. Que passi.

—Sap que aquesta nit no hai pogut dormir? —va dir l'Orazio Genco només d'entrar.

—Doncs ja en som dos. Què volies?

—És que ara fa una estoneta, fent un cafè amb un amic que s'ha passat tres anys a la presó, es queixava perquè a la biblioteca només hi ha novel·les. «I a mi m'agrada l'assaig,

jo vull assaig!» I aixòs m'ha fet recordar lo que deia el paperet a la porta dels vells. Me n'hai recordat immediatament: «Assaig general», deia. Per aixòs me vai pensar que ell potser era un general.

Després de donar-li les gràcies, en Genco va marxar, i al cap de poc va arribar en Fazio.

—Ha demanat per mi, aquest matí, oi, mestre?

—Sí. Ja m'han dit que heu anat a allò de l'homicidi, tu i l'Augello. Però només vull saber una cosa: com és que ni tu ni ell no us heu dignat a avisar-me que teníem un mort?

—Com que no ens hi hem dignat? Que sap quantes vegades l'hem trucat? Però no contestava mai. Que va deixar el telèfon desendollat?

No, no el tenia desendollat. No era a casa, havia sortit a fer-li la guàrdia a un lladre de pisos.

—Explica'm això de l'homicidi, va.

La víctima de l'assassinat el va tenir enfeinat fins a les cinc de la tarda. Aleshores la història del matrimoni Di Giovanni li va tornar de sobte al cap. I per tant la preocupació. Havien avisat, clavant un paperet a la porta, que feien assaig general. Cosa que volia dir que l'endemà era la funció. Què devia ser, per a la parella Di Giovanni, la funció? Tal vegada l'actuació real del que havien assajat la nit abans, és a dir, una mort i un suïcidi de debò? Inquiet, va anar a buscar la guia telefònica.

—Bona tarda, senyor De Giovanni? Soc el comissari Montalbano.

—Soc l'Andrea Di Giovanni, què mana?

—Voldria parlar amb vostè.

—Però vostè és comissari de què?

—De policia.

—Ah. I què em vol, a mi, la policia?

—Res d'important. Només una curiositat personal que tinc.

—Quina?

I en aquest moment va tenir la il·luminació.

—M'he assabentat per casualitat que vostè i la seva dona eren actors.

—Ben cert.

—Doncs resulta que a mi m'encanten el teatre i el cinema, i voldria saber...

—Sempre que vulgui, comissari. Perquè en aquest poble no hi ha ningú, i quan dic ningú vull dir ningú, que hi entengui ni un borrall, de teatre.

—Li va bé si passo d'aquí a una hora, doncs?

—Quan li vagi millor.

Ella semblava un ocellet esplomat acabat de caure del niu i ell una mena de santbernat pelat i mig orb. El pis es veia ben endreçat i net com una patena. El van fer seure en una petita butaca mentre ells es col·locaven al sofà, ben junts, en la mateixa posició de quan miraven la televisió, que els quedava a davant. En Montalbano va fixar la mirada en una de les moltes fotografies que entapissaven les parets i va dir:

—Que no és en Ruggero Ruggeri, aquell? A *El plaer de l'honestat* de Pirandello, oi?

I a partir d'aquí tot va ser una allau de noms i títols: Sem Benelli i *El sopar de les burles*, un altre Pirandello i *Sis personatges en cerca d'autor*, Ugo Betti i *Corrupció al Palau de Justícia*, a més de Ruggero, Ricci, Maltagliati, Cervi, Melnati, Viarisio, Besozzi... La desfilada va durar una hora llarga, amb un Montalbano cada cop més aclaparat i

els dos vells actors contents i rejoyenits. Hi va haver una pausa en què el comissari va acceptar de bon grat un got de whisky, que amb tota seguretat el senyor Di Giovanni havia comprat per a l'ocasió. A la segona part van passar al cinema, molt menys ben considerat per part dels vells. Per no dir res de la televisió.

—Però vostè no veu quina mena de programes fan, comissari? Cançonetes i jogaines. Quan fan alguna cosa literària, que és pràcticament mai, ens cauen les llàgrimes.

Així doncs, liquidat el tema arts escèniques i audiovisuals, en Montalbano no tenia més remei que fer la pregunta per la qual s'havia presentat en aquella casa.

—Ahir vespre —va dir somrient— vaig ser aquí.

—On?

—A fora al replà. El senyor Bracceri m'havia cridat per un assumpte que al final va resultar sense importància. Vostès s'havien descuidat la porta oberta i em vaig permetre la llibertat de tancar-la.

—Ah, va ser vostè.

—Sí, i em sap greu si vaig fer massa soroll. Però hi havia una cosa que em va cridar l'atenció. Hi tenien penjat, amb una xinxeta, si no recordo malament, un full de paper que deia «assaig general».

I va somriure, com aquell qui res.

—Què assajaven, si es pot preguntar?

Els dos cònjuges es van posar seriosos de cop, s'acostaren encara més l'un a l'altre i amb un gest perfectament natural, repetit milers de vegades, es van agafar de la mà i es van mirar. Tot seguit, el senyor va dir:

—La nostra mort, assajàvem.

I mentre en Montalbano es quedava glaçat, afegí:

—Però això per desgràcia no és cap guió.

Ella li va prendre el relleu.

—Quan ens vam casar, jo tenia dinou anys i ell vint-i-dos. Hem estat junts tota la vida, no hem acceptat mai papers en companyies separades i per culpa d'això hem passat gana més d'una vegada. I quan finalment ens vam fer massa grans per seguir treballant ens vam retirar aquí baix.

Va prosseguir ell.

—Feia una temporada que no estàvem gaire fins. L'edat, ens dèiem. Però quan vam anar a cal metge va resultar que tenim el cor fumut. La separació serà inesperada i inevitable. Per això hem començat els assajos. El que marxi primer d'aquest món no es quedarà sol a l'altre.

—La fortuna seria morir-nos junts, al mateix moment —va dir ella—. Però és difícil que passi.

S'equivocava. Al cap de vuit mesos en Montalbano va llegir un breu al diari. Ella s'havia mort serenament mentre dormia i ell, en despertar-se, va córrer cap al telèfon a demanar ajuda. Però abans d'arribar a l'aparell el cor li va dir prou.